

ANAHATLARIYLA YAHUDİLİK

Salime Leyla Gürkan

İSAM
yayıncılık

Salime Leyla Gürkan, Prof.Dr.

1968 yılında Ankara'da doğdu. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu (1991). Aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, "Yahudilik'te Sebt: Kökeni, İlgili İnanç ve Uygulamalar" adlı teziyle yüksek lisansını (1994), İngiltere Lancaster Üniversitesi'nde Din Bilimleri Bölümü'nde "The Jewish Concept of Chosenness in Tradition and Transformation" adlı çalışmasıyla doktorasını (2002) tamamladı. TDV İslam Araştırmaları Merkezi'nde araştırmacı olarak görev yaptı (2003-2015). 2010 yılında doçent, 2018 yılında da profesör oldu. Halen İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesidir.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Yayın No. 638
ISAM Yayınları 158
Temel Kültür Dizisi 31
© Her hakkı mahfuzdur.

ANAHA TLARIYLA YAHUDİLİK
Salime Leyla Gürkan

TDV İslam Araştırmaları Merkezi (ISAM) tarafından yayına hazırlanmıştır.
İcadiye-Bağlarbaşı Cad. 40 Üsküdar/İstanbul
Tel. 0216. 474 08 50
www.isam.org.tr yayin@isam.org.tr
© Her hakkı mahfuzdur.

Bu kitap
Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti'nin
28.12.2004 gün ve 1163 sayılı kararıyla basılmıştır.

Birinci Basım: Haziran 2014
Altıncı Basım: Mart 2020
ISBN 978-975-389-897-3

Basım, Yayın ve Dağıtım

TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşl.
Ostim OSB Mahallesi, 1256 Cadde, No: 11
Yenimahalle/Ankara
Tel. 0312. 354 91 31 (pbx) Faks. 0312. 354 91 32
bilgi@tdv.com.tr
Sertifika No. 15402

Gürkan, Salime Leyla
Anahatlarıyla Yahudilik/Salime Leyla Gürkan. – 6. bs. – Ankara : Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
226 s. ; hrt. ; 20 cm. – (Yayın No. ; 638. ISAM Yayınları ; 158. Temel Kültür
Dizisi ; 31)
Dizin ve kaynakça var.
ISBN 978-975-389-897-3

İçindekiler

Kısaltmalar . 9

Önsöz . 11

Birinci Bölüm

TARİHSEL GELİŞİM . 13

1. İbrâni Ataları ve İsrâiloğulları'nın Ortaya Çıkışı . 17
2. Krallık Dönemi ve Sâmirîler'in Ortaya Çıkışı . 20
3. Bâbil Sürgünü ve Yahudiliğin Şekillenmeye Başlaması . 23
4. İlk Yahudi Gruplaşması . 26
5. Büyük Yahudi Sürgünü ve Rabbâni Yahudiliğin Ortaya Çıkışı . 29
6. Yahudi-Müslüman Münasebeti ve Karâiliğin Gelişimi . 31
7. Sefaradlar ve Aşkenazlar . 34
8. Bizans ve Avrupa Yahudileri . 35
9. Osmanlı Yahudileri . 38
10. Sabataycılık ve Hasidlik Hareketleri . 40
11. Modern Yahudiliğin Doğuşu . 42
12. Yahudi Soykırımı ve İsrail Devleti'nin Kuruluşu . 45

İkinci Bölüm

KUTSAL METİNLER . 47

1. Yazılı Tevrat (Tanah) . 49
 - a. Tevrat . 51
 - b. Peygamber Kitapları . 55

- c. Kutsal Yazılar . 56
- d. Tanah Tercümeleri ve Apokrifler . 57
- 2. Sözlü Tevrat (Talmud) . 59
 - a. Mişna . 60
 - b. Gemara . 61
- 3. Midraşlar ve Tefsirler . 63
- 4. Hukukî Metinler . 64

Üçüncü Bölüm

MEZHEPLER . 67

- 1. Yahudi Tarihindeki Mezhepleşme Hareketleri . 69
- 2. Günümüz Yahudi Mezhepleri . 71
 - a. Ortodoks Yahudilik . 71
 - b. Reformist Yahudilik . 74
 - c. Muhafazakâr Yahudilik . 77
 - d. Yeniden Yapılanmacı Yahudilik . 78
 - e. Seküler Hümanist Yahudilik . 79
 - f. Karâilik . 80

Dördüncü Bölüm

İNANÇ ANLAYIŞI . 83

- 1. Tanrı İnancı . 90
 - a. Yahudi Kutsal Metinlerinde Tanrı Anlayışı . 90
 - b. Tanrı'nın İsmi . 94
 - c. Yahudi Teolojisinde Tanrı Anlayışı . 95
- 2. Tevrat İnancı . 99
- 3. İsrail İnancı . 100
 - a. Kutsal Kavim . 100
 - b. Ahit ve Seçilmişlik . 103
 - c. Kutsal Topraklar . 110
- 4. Peygamber İnancı . 112

5. Âhiret İnancı . 119
 - a. Eski İsrail Eskatolojisi . 120
 - b. Rabbânî Literatürde Âhiret İnancı . 123
 - c. Yahudi Teolojisinde Âhiret İnancı . 125
6. Mesih İnancı . 128

Beşinci Bölüm

D İ N İ K U R A L L A R . 135

1. Doğum ve Sünnet . 139
2. Ergenlik ve Bar Mitsva . 141
3. Evlilik ve Boşanma . 143
4. Ölüm ve Yas . 147
5. Yeme İçme . 149
6. Temizlik . 151
7. Günah-Kefâret . 153
8. Etik . 156
9. Yabancıların Dine Kabulü . 159
10. Yahudi Olmayanlarla Münasebet . 164
 - a. Nûhi Statüsü . 165
 - b. Yahudi Olmayanlara Yönelik Hükümler . 167
 - c. Müslümanlara ve Hıristiyanlara Yönelik Anlayışlar . 169

Altıncı Bölüm

İ B A D E T A N L A Y I Ş I . 173

1. Mâbet ve Kurban . 175
2. Sinagog ve Dua . 179
3. Şabat . 186
4. Büyük Bayramlar . 190
 - a. Yeni Yıl . 192
 - b. Kefâret Günü . 192
 - c. Çardaklar Bayramı . 194

d. Fısıh Bayramı	· 194
e. Haftalar Bayramı	· 195
5. Küçük Bayramlar	· 196
a. Hanuka	· 196
b. Purim	· 197
6. Modern Bayramlar	· 197
7. Oruç	· 198
Notlar	· 201
Kronoloji	· 205
Sözlük	· 211
Kaynakça	· 221
Dizin	· 225

Kısaltmalar

Bar.	Baruh
BB	Baba Bathra
bk.	bakınız
çev.	çeviren, tercüme eden
Çık.	Çıkış
Dan.	Daniel
<i>Dt. R.</i>	<i>Deuteronomy Rabbah</i>
ed.	editör
En.	Enoh
Est.	Ester
<i>Ex. R.</i>	<i>Exodus Rabbah</i>
Hâk.	Hâkimler
haz.	hazırlayan
Hez.	Hezekiel
Hoş.	Hoşea
İşa.	İşaya
Kral.	Krallar
Lev.	Levililer
Mak.	Makkabiler
Mal.	Malaki
Mat.	Matta

Mer.	Mersiyeler
Mes.	Meseller
Mez.	Mezmurlar
m.ö.	milâttan önce
m.s.	milâttan sonra
Neh.	Nehemya
Neş.	Neşideler Neşidesi
Num. R.	<i>Numbers Rabbah</i>
Rom.	Pavlus'un Romalılara Mektubu
Ruth R.	<i>Ruth Rabbah</i>
s.	sayfa
Sam.	Samuel
Sanh.	Sanhedrin
Say.	Sayılar
Sifré Dt.	<i>Sifré Deuteronomy</i>
Sir.	Sirak
Tar.	Tarihler
Tek.	Tekvin
Tes.	Tesniye
y.	yaklaşık
Yer.	Yeremya
Zek.	Zekarya

Önsöz

Yahudilik, dünya nüfusu içinde sayıca oldukça küçük bir grubu temsil etmesine rağmen ilk monoteist gelenek olma özelliği ve dört binyıllık tarihî geçmişi sebebiyle hem dinler tarihi hem de dünya tarihi açısından önemli bir yerde durmaktadır. Şüphesiz Yahudiliğin özellikle günümüz için taşıdığı önem büyük ölçüde, aynı din ailesine (İbrâhimî monoteist gelenek) bağlı bulunmaları, buna binaen ortak kutsal coğrafyaya ve ortak tarihî tecrübeye sahip olmaları dolayısıyla, Yahudi dünyasının bilhassa Hıristiyan ve İslâm dünyalarıyla münasebetinden kaynaklanmaktadır. Bir yandan İbrâhimî mirası sahiplenme ve temsiliyet iddiası bu üç dinin mensupları arasında kimi zaman amansız çatışmalara sebep olurken, diğer yandan uzun bir zaman dilimine denk gelen müşterek tarihî tecrübe yine bu üç dinî gelenek arasında etkileşimin ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmıştır. Yahudiliğin, farklı biçimlerde de olsa, bilhassa gelişimleri sırasında diğer iki dinî gelenek üzerindeki etkisine karşılık, asırlar boyunca Yahudiler'e ev sahipliği yapan Hıristiyan ve Müslüman toplumlarının, gerek Yahudi teolojisi ve düşüncesi

Bu çalışma, hem Türkiye'de Yahudiliğe yönelik artan ilgiye hem de Yahudiler'in ve müslümanların birbirlerini daha iyi tanıma ihtiyacına ve gerekliliğine binaen daha önce İSAM Yayınları tarafından yayımlanan *Yahudilik* başlıklı daha geniş bir çalışmanın daraltılmış versiyonudur. Yahudiliği tarihî gelişimi, modern mezhepleri, kutsal metinleri, inanç anlayışı ve dinî uygulamaları üzerinden ve kendi kaynaklarından hareketle herkesin anlayacağı bir dille ortaya koymayı amaçlayan bu kitaptan bütün okurların istifade etmesi umulur.

ISBN 978-975-389-897-3

9

789753

898973

